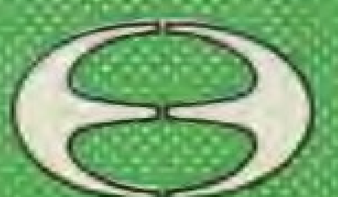
Horizontaal

Tweemaandelijks tijdschrift
23ste jaargang, 1992/1 (133)
januari-februari

ISSN 0772-540 X Afgiftekantoor: ANTWERPEN X

Illustraties in dit nummer komen o.a. uit *De Morgen* (12 dec. 1991); *Newsweek* (25 nov. 1991) en het Zeg-spreuken kijkboek (D. De Beul, samensteller).

Horizontaal – Tweemaandelijks tijdschrift, uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond v.z.w. 23ste jaargang. Horizontaal is de voortzetting van *Esperanto Panorama*.

Redactie en administratie (België): Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, tlf. 03/234 34 00; (Nederland): Esperanto-Centrum Nederland, Riouwstraat 172, 2585 DW Den Haag.
Abonnementen: Gewoon abonnement: 400,– fr. in België, 22,– gld. in Nederland; vijfjarig abonnement: 1600,– fr. of 88,– gld.; levenslang abonnement: 10 000,– fr. of 550,– gld.
Rekeningen: Voor Belgie 402-5510053-55 t.n.v. Vlaamse Esperantobond, Antwerpen; voor Nederland: postgiro rek.: 35893975 t.n.v. Esperanto-Centrum Nederland, Den Haag.
Redacteurs: Paul Peeraerts en Guido Van Damme.
Medewerkers: C. Declerck, P. De Smedt, I. Durwael, J.P. VandenDaele, A. Humet.
Verantwoordelijke uitgever: Paul Peeraerts, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.
Horizontaal verschijnt de eerste van elke oneven maand.
Bijvoegsels bij *Horizontaal* worden slechts toegestaan als ze keurig gedrukt zijn en in onberispelijk Nederlands of Esperanto zijn opgesteld. De kosten veroorzaakt door het bijvoegen van het drukwerk worden gefactureerd.
Teksten voor publicatie moeten op de redactie toekomen op de 1ste van de even maand. De redactie houdt zich het recht voor ingezonden teksten, advertenties of bijvoegsels te weigeren of aan te passen, in geval van discussie beslist het Bestuur van de Vlaamse Esperantobond.
Overname van artikels is vrij, mits de bron wordt vermeld en op voorwaarde dat een presentexemplaar aan de redactie wordt gezonden.

uitzicht

Wellicht valt dit nummer wat laat in de bus, maar toch nog vroeg genoeg om met goed fatsoen de beste wensen over te maken voor een nieuw jaar. Een jaar waarin Europa voor de laatste maal het oude Europa is, een jaar waarin het Esperanto een nog altijd actueel en bruikbaar antwoord zal zijn op de vele communicatieproblemen waarmee het nieuwe Europa te maken zal krijgen. Een jaar ook waarin de Vlaamse Esperantobond samen met zijn leden en ook wel samen met Horizontaal, *voort zal ijveren om dat antwoord verstaanbaar over te brengen aan al wie het wil horen. Laten we samen voort blijven doen:* konstante frapante... *je weet wel.*

Wanneer je dit nummer van Horizontaal *doorleest, zal je ongetwijfeld weer wat nieuwigheden ontdekken. Kwestie van de lezer steeds met iets onverwachts te blijven confronteren, zodat verveling, vermoeienis of* déjà vu *geen kans krijgen. Zo vallen ongetwijfeld de twee korte rubriekjes op: teleskoop en sleutelgat. De eerste is ons luisteroor: wat is er nu weer verkeerd gelopen door één of andere communicatiestoornis; het andere geeft blijk van ons voyeurisme. Stiekem loeren we naar de buitenwereld, en nemen waar dat wat algemeen als waarheid wordt aanvaard of naar voor geschoven lang niet altijd zo onbetwist of onaangevochten is.*

Twee andere rubrieken die grondig van inhoud zijn veranderd zijn buitenzicht en overzicht (totaal). In de eerste houden we ons nu niet meer bezig met de radio (al zullen we nog wel de radiofrekwenties regelmatig blijven publiceren) maar wel met tijdschriften die in het Esperanto worden uitgegeven. We stellen de voornaamste aan jullie voor. In de tweede stappen we af van de kalender, omdat we enigszins de zin ervan betwijfelen. De motivatie vind je in de rubriek zelf. In plaats daarvan geven we wat meer uitleg over wat welk soort samenkomst is... zo kan de lezer uiteindelijk zelf leren oordelen en kiezen of het voor hem of haar interessant is aan een bepaald congres of weekeind deel te nemen.

We hopen dat we ook in deze jaargang jullie kunnen boeien. En dat zullen we alleen maar weten aan de reacties die er komen. Die zijn altijd welkom. Zo ook trouwens kant en klare bijdragen (voor binnenzicht, nazicht, vergezicht...). Dit jaar zullen we alle ingezonden en gepubliceerde artikelen bij elkaar leggen. Op het einde van de jaargang wordt daaruit een gelukkige getrokken... die zal worden verrast met een onverwacht geschenk. Schrijven maar.

gvd

De status van een taal

Het is niet ongemerkt voorbijgegaan. Op 15 augustus 1991 sprak Paus Johannes-Paulus de Tweede tijdens een Mis ook enkele woorden in het Esperanto. Aangezien de happening werd uitgezonden op de televisie, vond het in heel de wereld weerklank. Alle Esperantotijdschriften brachten verslag uit over het evenement, maar gingen wel zedig voorbij aan de lengte van de uitgesproken tekst, evenals aan het feit dat de Paus ook nog in enkele tientallen andere talen wat (of hetzelfde) zei. Waarom zoveel heisa voor wat eigenlijk een bagatel is? Gaat het hier om de status van een taal?

Wat maakt eigenlijk de status van een taal uit? Vrijwel niemand twijfelt eraan dat het Engels op dit ogenblik de taal met de grootste internationale uitstraling is. En wellicht is dat terecht. Dank zij de economische, militaire en wetenschappelijke betekenis die de Verenigde Staten in de wereld hebben, geniet ook de *nationale taal* – maar is het dat wel? – van het land een uitstraling omdat ze onvermijdelijk met de genoemde fenomenen verbonden is.

Die belangrijkheid leidt bij sommigen tot een zekere overmoed. Zo eiste de *Daily Mail* onlangs het statuut van gemeenschapstaal van Europa voor het Engels op. De motivatie daartoe wordt schaamteloos toegegeven: Groot-Brittannië moet geld slaan uit zijn taal. En de keuze is de logica zelf, aangezien het Engels in de meeste landen van Europa als tweede taal wordt onderwezen. (*Grenz-Echo*, 15 november 1991)

Anderzijds is die heren-positie lang niet zo onaangevochten als ze op het eerste gezicht wel lijkt. Van Franse kant kon men vernemen dat het voor hen om het even bleef wie de nieuwe Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties (VN) zou worden, *als hij maar de Franse taal machtig was*. Dat de Egyptenaar die de functie kreeg uiteindelijk zowel het Engels als het Frans meester is, zegt genoeg over het belang dat een taal heeft in de politiek en de diplomatie.

Maar ook van binnenuit wordt de positie van het Engels ondergraven. Zo stak in Engeland een storm van protest op toen de BBC bekend maakte dat zij een aantal *Amerikaanse* woorden, uitdrukkingen of zegswijzen zou introduceren of toch minstens tolereren.

Dat de „liefde" tussen de Engelse en de Amerikaanse variant van Shakespeares taal ook zijn zwakke kanten heeft, blijkt uit een bijdrage in *Newsweek* (25 juni 1990) waarin het onderwijs van het Engels als vreemde taal in Oost-Europa wordt belicht. Het artikel is wel verhelderend, in die zin dat het de achtergronden van de naijver bloot legt. En ja hoor, ook die achtergronden zijn financieel-economisch. Waar haalt een taal zijn status vandaan?

Scheepjes verwelken...

Wat misschien voor de echte liefde geldt, geldt in ieder geval niet voor de status van een taal. Dat heeft het Frans, dat tot aan de Tweede Wereldoorlog nog de belangrijkste taal in de diplomatie was, aan den lijve ondervonden. Maar er is een nog veel meer illuster voorbeeld: het Latijn.

Vanaf het ontstaan van het Christendom (of zeker sinds de scheuring van de Kerk

in 1054) speelde het Latijn een belangrijke rol in liturgie, wetenschap, literatuur en politiek. Slechts heel geleidelijk heeft de taal zijn heerschappij opgegeven. Tot in het begin van deze eeuw werd aan de Leuvense Universiteit (in de faculteit voor Theologie) althans *theoretisch* in het Latijn gedoceerd. Maar in de liturgie is de taal veel langer een rol van betekenis blijven spelen, terwijl in Rome – of juister in het Vaticaan – tot op heden het Latijn een zekere status heeft weten te behouden. Die status blijkt bijvoorbeeld uit de uitgave van een nieuw Latijns woordenboek (het eerste in 30 jaar tijd!) waaruit blijkt dat je alles in het Latijn kan zeggen (*Omnia dici possunt Latine – Ĉion oni povas diri latine* of *Ĉio direblas latine.*)

Maar ook daar boet het Latijn aan invloed in. Want al is officieel het Latijn voertaal in het Vaticaan, in de dagelijkse werkelijkheid blijk je veel verder te komen met het Italiaans. Tijdens de laatste Synode kloeg de Paus erover dat er zo weinig referaten in het Latijn naar voren werden gebracht. Zijn klacht boekte dadelijk succes, want reeds de volgende dag hielden een aantal bisschoppen hun speech in de Gewijde Taal. Maar de grote meerderheid van de luisteraars zette stiekem zijn hoofdtelefoon op, en ging op zoek naar een voor hen geschikte simultane vertaling. En er waren ook wel bisschoppen die tegenpruttelden. Zo keerde de Roemeen György Jakubinyi, hulpbisschop van Alba Julia, zich tegen het „taalkundig imperialisme"; hij zou het Latijn liefst vervangen zien door... het Esperanto (*De Standaard*, 3 december 1991).

Hoewel de Paus zelf Latinofiel is en een grondige klassieke vorming in die taal heeft genoten, schrijft hij zijn eigen toespraken in het Pools, waarna hij ze naar het Latijn vertaalt... geen originele literatuur dus, die pauselijke toespraken. En dan zijn er nog de perscommuniqués: hoewel ze eigenlijk in het Latijn moeten zijn, worden zij nog bijna uitsluitend in het Italiaans verspreid.

Laat er, vanuit de hoek der classici, een hernieuwde belangstelling voor het Latijn groeien of gestimuleerd worden, die vooral blijkt uit vertalingen van klassieke werken (denk aan *Oktavia* van Seneca, door Gerrit Berveling in het Esperanto vertaald), de realiteit leert dat de kennis van de taal langzaam aan verdwijnt. In het onderwijs is er vrijwel geen plaats meer voor, de tijd wordt vrijgemaakt voor een nieuwe communicatie... die met de computer. Stilletjes aan verdwijnt een 1000 jaar oud schip in de golven. Wat rest zijn... vertalingen, opdat de wetenschap en de kunst van eertijds niet verloren zouden gaan.

Precies om dezelfde reden worden in sommige landen bepaalde talen nog onderwezen. Ik denk hier bijvoorbeeld aan het Nederlands in Suriname. Door de Nederlanders werd immers onderwijs in het Nederlands verstrekt. Vele wetenschappelijk boeken en naslagwerken

moeten door de lokale bevolking dan ook in die taal worden geconsulteerd. Een minstens passieve kennis ervan is voor intellectuelen bijgevolg onontbeerlijk. Maar zo'n situatie verandert snel. Immers, wanneer er voldoende uitbreiding en aanvoer van boeken en wetenschappelijke werken in de eigen taal is, verdwijnt de noodzaak om terug te vallen op de oudere literatuur. Die evolutie heeft zich voorgedaan toen het Latijn zijn status van wetenschappelijke taal verloor; dezelfde evolutie kon ook nog veel recenter worden gevolgd in Vlaanderen, waar het Frans uit een bevoorrechte positie wordt verdrongen. En vele tekenen wijzen erop dat hetzelfde nogmaals zal gebeuren, bijvoorbeeld in vele van de Sovjet-republieken, die hun autonomie opeisen. Met die autonomie komt ook het zorgen voor de eigen taal en alles wat ermee samenhangt: onderwijs, wetenschap, literatuur...

Eervolle vermelding

Status keert met het lot... Maar status betekent niet noodzakelijk levenskracht, of het gebrek aan status gebrek aan levenskracht. Op 6 november 1991 werd tijdens het programma *Kunstzaken*, waarin telkens een kunstevenement wordt belicht, een tekst in het Esperanto gedeclameerd die kennelijk in verband stond met de besproken tentoonstelling.

Op zondag 8 dec. 1991 werd tijdens een radiodebat op BRT 3 tussen verschillende professoren o.l.v. Frans Boenders gediscussieerd over de toekomst van het Nederlands aan de Vlaamse universiteiten. Eén van de professoren vond in alle ernst dat hij liever het Esperanto dan het Engels de rol van eenheidstaal zou zien spelen. Hij gebruikte de reeds gekende motivatie van neutraliteit en gemakkelijk leerbaarheid. Een andere prof had er geen uitgesproken mening over. Terwijl een derde er vlakaf tegen was en zich verheugd toonde dat Esperanto tot nog toe niet is doorgebroken en wellicht nooit zal doorbreken. Het belangrijkste aspect van dit debat ligt echter daarin dat er over Esperanto gesproken werd als „taal" en niet als ontwerp, kunsttaal, artificieel product of wat dan ook... (Naar mededeling van R. Wylleman, Oostende.)

Zulke dingen, uit zichzelf gegroeid, zonder opklopperij, krachtvoer of kunstmest, maken het echte leven van een taal uit. Wanneer die er zijn en zolang die er zijn, leeft een taal... en dat anderen er dan maar het hunne van denken. gvd

TELESKOOP

Woensdag 4 december 1991, 13.00 uur, BRT–journaal: „De laatste Amerikaans gijzelaar in Libanon, Terry Anderson, is vrij!"
Woensdag 4 december 1991, 15.00 uur, BRT–journaal: „Het bericht dat de laatste Amerikaanse gijzelaar in Libanon vrij is, berust op een foutieve vertaling van het Engelse persbureau Reuter."
Woensdag 4 december 1991, 18.00 uur, TV–journaal: „De laatste Amerikaanse gijzelaar zou vrij zijn, maar nog niet zijn overgebracht naar Damascus wegens de weersomstandigheden."

Wat zit er in een spreekwoord?

Er wordt vaak gediscussieerd over letterlijk of vrij vertalen. Het discussiepunt komt steevast op, wanneer zogenaamd onvertaalbare dingen op de proppen komen. Eén van de typische voorbeelden van „onvertaalbaarheid" zijn ongetwijfeld spreekwoorden. Dat klopt ook, meestal wanneer je een spreekwoord letterlijk, woord voor woord vertaalt, krijg je een resultaat dat in de doeltaal totaal onbestaande en dus ook totaal onverstaanbaar is. „Te veel koks verknoeien de soep." (uit Eng. *Too many cooks spoil the broth.*); of *Many hands make light work.* (uit Ndl. „Vele handen maken licht werk.") maken dit duidelijk. Toch is het onjuist te beweren dat spreekwoorden per sé onvertaalbaar zijn. Meestal is er wel een equivalent te vinden, en in *Spreekwijzer Internationaal* maakt Riemer Reinsma duidelijk dat heel wat spreekwoorden zelfs een zeer herkenbare equivalent hebben.

In de inleiding legt de auteur uit, waarom spreekwoorden verschillen: en meestal ligt dat verschil enkel in de vorm, terwijl de inhoud in alle talen terug te vinden is. Soms is het zelfs zo klaar als een klontje waarom bepaalde woorden anders zijn: een goede reden daarvoor is rijm of alliteratie; ook lokale gewoonten, lokale fenomenen enz. zijn een evidente reden.

In het werk zelf worden onder 35 verschillende rubrieken spreekwoorden uit verschillende talen met elkaar vergeleken. Sommige rubrieken zijn onderverdeeld: zo is er de rubriek DIEREN, en een aantal subrubrieken met specifieke dieren (aap, paard, leeuw, enz.)

Als men het boekje doorneemt, komt men bij een aantal spreekwoorden tot de vaststelling, dat in één en dezelfde taal, spreekwoorden lichte variaties ondergaan, waardoor ze zichzelf soms zelfs tegenspreken. Het viel mij tijdens het lezen van het boekje ook op dat in Vlaanderen vaak een variant van een spreekwoord gebruikt wordt tegenover Nederland. Bij nader toezien bleek dan steevast een Franse vorm aan de oorsprong van de Vlaamse variant te liggen.

ALLES HANGT AANEEN IN DE WERELD, ZEI DE DIEF, EN HIJ NAM HET UURWERK MET DE KETTING.

Het boekje is erg leerzaam voor internationale vertalers. Immers, spreekwoorden worden altijd als *tikla* beschouwd. Met dit boekje in de hand, heb je echter een wegwijzer die aanvaardbaarheid van een spreekwoord in de internationale taal kan aanduiden. Als oefening: hoe zou je „Iemand van Pontius naar Pilatus sturen!" vertalen; wanneer je weer dat in het Frans en het Duits precies dezelfde vorm voorkomt, en wanneer je tevens beseft dat namen vaak een *couleur locale* aan een spreekwoord verlenen? Eble: *Sendi iun de Ludoviko al Lazaro?* Je zegt maar! Als het maar verstaanbaar is.

Spreekwijzer Internationaal, Riemer Reinsma, Prisma Pocket. Het Spectrum, Utrecht, 1991. Verkrijgbaar in de boekhandel.

De luxe van tweetaligheid

In onze taalspel-rubriek gaan we dit jaar een andere toer op. Laat ons eens kijken of Esperanto ook geschikt is om allerlei spelletjes met taal te spelen. Kan 10 voor taal? *Kan* De kruiswoordraadsel kampioen? *Kan* Scrabble? *Wat in ieder geval kan, is een tweetalig kruiswoordraadsel. Naar believen kan je om onderstaand kruiswoordraadsel in te vullen, de Nederlandse of de Esperanto opgaven gebruiken. Hoeft het betoog dat tweetaligen hier bevoordeeld worden?*

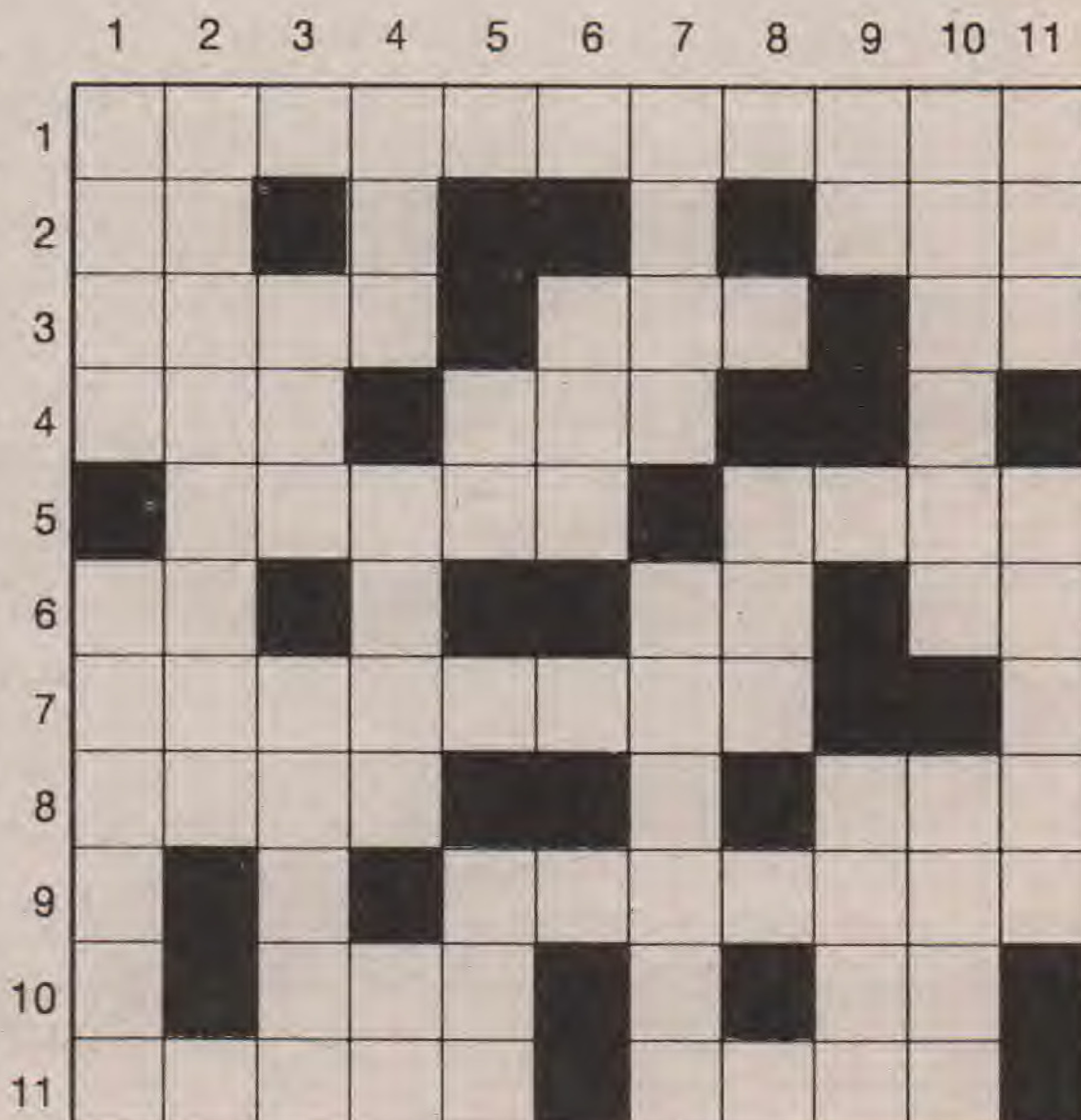
Horizonta(a)l(a)

1. ĉefrolant' = hoofdrolspeler.
2. denove = muzieknoot; neĝ-sketil' = sneeuwschaats.
3. heroa poem' = heldendicht; fizika tutaĵ' = goudgewicht; prepozicio = oude lengtemaat.
4. part' de masto = hoogste punt; dia protekt' = vismand.
5. malplialtig' = korting; anestezil' = gast.
6. pasiva deklinacio = speelde naar binnen; sfinkso = voorzetsel; trinkaĵ' = voorzetsel.
7. feĉ' = bezinksel.
8. fera ring' = soort bunzing; prepozicio = niet anti.
9. ĉefministr' = eerste minister.
10. avenu' = soort Engels bier; futura deklinacio = trekdier.
11. grandega estaĵ' = reus; sensaĵ' = lijst om de vorm van een schip te bewaren.

Vertika(a)l(a)

1. finit' = plezier; nigra rezin' minerala = zwart mineraal hars.
2. ĵurnalist'; = verslaggever.
3. kolektiva = grootvader; diskut' = discussie.
4. pelvet' = kopje; angl' = Engelsman; difinita artikolo = muzieknoot.
5. ekkrio naŭza = uitroep van afkeer; klopod' = schrijfmiddel.
6. lok' = voorzetsel.
7. mez-orienta land' = land in het Midden-Oosten; fervor' = hevig.
8. estaĵ' = loot.
9. preterita deklinacio = ik ben, maar hij ...; elementa partikl' = schaakstuk.
10. ostar' = geraamte; superflu' = overschot.
11. linorad' = duivenhok; instruist' pri elokventeco = leraar welsprekendheid.

Samensteller JPVDD

Horizontaal

Samenkomen

Laat ons dit jaar van de kalender afstappen. Daarvoor hebben we enkele goede redenen: eerst en vooral is het voor vele congressen en bijeenkomsten nodig dat je reeds zeer vroeg, vaak 6 tot 9 maanden vooraf inschrijft, hetzij om plaats te hebben; hetzij om een behoorlijke korting op de deelnameprijs te krijgen. Immers, de meeste inschrijvingen worden in datumcategoriën ingedeeld. Hoe vroeger je inschrijft, hoe goedkoper. Zo is het bijvoorbeeld interessant nog voor het einde van 1991 in te schrijven voor het wereldcongres van 1992, dat in Wenen plaats heeft. De Vlaamse Esperantobond richt trouwens een georganiseerde busreis in (met relatief goedkope overnachtingsmogelijkheden) en een uitstap voor of na het congres. Informatie daarover vind je elders in dit nummer. Om deel te nemen is het dus belangrijk op tijd te plannen. Opname van de data slechts twee of drie maanden voor het congres heeft dus eigenlijk niet zoveel zin.
Een tweede reden is, dat kalenders ook in vele andere tijdschriften worden gepubliceerd. De beste bron ervoor is het tijdschrift *Esperanto* van de Esperanto Wereldbond. Ook dat tijdschrift wordt in dit nummer voorgesteld.
Tenslotte is het zo dat heel wat leden niet zo goed weten wat al die congressen, weekeinds, samenkomsten of wat dan ook voorstellen, of welk publiek ze proberen te bereiken. Daarom hebben we een voorstel: in plaats van een kalender – die vaak niet volledig of actueel is of kan zijn en waar meestal toch moest worden doorverwezen naar andere informatiebronnen – zullen we in de volgende nummers enkele congressen en samenkomsten voorstellen: welke mensen kan je er verwachten, wat staat er op het programma, wat is de bedoeling, enz...
Een heel aantal van die samenkomsten zijn trouwens ook *traditioneel* in die zin dat ze elk jaar rond dezelfde periode worden georganiseerd. Als je dat weet, kan je je er op instellen en er zelf rekening mee houden dat je bijvoorbeeld rond Pasen tijd moet vrijmaken voor congres A; tijdens de zomermaanden voor congressen B, C en D; om dan te merken dat je Pinkstercongres E vergeten bent en geen tijd meer hebt aan Herfstcongres F mee te doen omdat je anders geen vrije dagen meer hebt om naar Jaareindecongres Z te gaan.
Wat uit deze rubriek uiteindelijk duidelijk zal worden, is, dat er veel meer samenkomsten, congressen, seminaries, studievergaderingen, kortom mogelijkheden zijn, dan je ooit had gedacht en dat een jaar in ieder geval te kort is om aan alles deel te nemen. gvd

Karlo Ŝolc (27.03.14 - 01.03.70)

Vlaming door adoptie.

Even een vreemd aangezicht in de reeks! Als we het willen hebben over „het gouden decennium" in de Vlaamse Esperanto-wereld dan kunnen we moeilijk anders. Op het hoogtepunt van dit decennium, tussen 1935 en 1940, werkten in Vlaanderen vijf Cseh-leraars: drie uit Nederland (Henk Thien, Sipke Stuit en Niko De Graan) en twee uit Tsjechoslovakije (Karlo Ŝolc en Franz Heidler).

Tijdens het jaar 1937 vonden er 43 Cseh-cursussen plaats in 38 gemeenten, en ze werden bijgewoond door 1 199 leerlingen! Het volgende jaar liep dit aantal zelfs op tot 1 486. Naast de Cseh-cursussen bestonden er ook traditionele, en de afgunst van de leraars van deze laatste... zorgde er voor dat het succes van de Cseh-leraars slechts zeer vaag en terloops vermeld werd. (Wij zijn ook maar mensen!).

Het kan wel eens interessant zijn de lijst van de cursussen in 1937 met het aantal deelnemers, te vermelden, want voor veel plaatsen zal men verbaasd opkijken dat het Esperanto er ooit bloeide: Aalst (12), Aarschot (23), Anzegem (28), Arendonk (58), Blankenberge (27), Brugge (20), Deinze (33), Dendermonde (16), Diksmuide (34), Geel (55+30), Gent (26), Hamme (10), Handzame (21), Herentals (40), Kortemark (11), Kortrijk (53 + 28), Leuven (22), Mechelen (8), Mol (58+25), Nieuwpoort (12), Oostende (31), Opwijk (9 Oudenaarde (29), Staden (9+20), Sint-Niklaas (14), Tienen (22), Torhout (52), Turnhout (60+23), Vichte (31), Vilvoorde (8), Waregem (24), Wetteren (89), Wervik (15), Wevelgem (17), Wilrijk (7) Woumen (51), Zaventem (8), Zwevegem (28).

Karel Ŝolc was „mijn" leraar, in Turnhout.

Hij werd geboren in Mnichovo Hradiŝté in 1914. Hij leerde Esperanto in 1931, met de bedoeling wat meer van de wereld te zien. Toch – zo schrijft hij zelf – werd hij vlug totaal opgeslorpt door de „interne idee" en wilde hij zich actief inzetten om het geleerde door te geven.

In de eerste vakantie die volgde op zijn Esperanto-cursus trok hij erop uit, samen met een vriend, en fietste, op 28 dagen, vanuit Tsjechoslovakije naar Italië, over Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland en Frankrijk. Daarna werd hij technisch bediende bij de autofabriek Skoda.

In 1934 behaalde hij het diploma van het Internationaal Esperanto-Instituut in Arnhem (Nederland) en in 1936 een officieel staatsdiploma in Praag. Tijdens de jaren 1936 tot 1938 werkte hij als Cseh-leraar voor de Vlaamse Esperantobond. Toen gaf hij ook, in Turnhout, een boekje uit over zijn eerste fietstocht, als gemakkelijke lectuur voor zijn studenten: *Pri mia unua vojaĝo per biciklo al Italujo*. Toen hij in 1938 met vakantie ging naar zijn vaderland was hij van plan het volgende jaar te-

rug naar Vlaanderen te komen, maar de politieke situatie liet dat niet meer toe. In *Flandra Esperantisto* verscheen in 1939 een kort briefje waarin hij, in bedekte termen, zijn ongerustheid uitspreekt over de toekomst.

In 1946 ligt hij aan de basis van de stichting van de Esperanto Zomercursussen in Doksy. Elk jaar, tijdens de maanden juli-augustus, richt men daar cursussen in op verschillende niveaus. In een bepaald jaar had men 260 leerlingen. Later zwermen deze cursussen uit, en worden er ook in andere plaatsen parallelle ingericht, vanaf 1952 in Poprad, waar ze tot nu toe ook verdergezet worden. Karlo Ŝolc leidde er heel wat nieuwe Cseh-leraars op. Hij nam ook het initiatief van het eerste Slovaaks Esperanto-college in Svit, en werd daar later geëerd als ere-leraar.

In een van de eerste nummers van *Flandra Esperantisto* na de wereldoorlog verschijnt een lange brief van Karlo, geschreven op Kerstmis 1945. Hij laat o.a. weten dat hij ondertussen vader werd en dat zijn tweejarig zoontje al vlot Esperanto stamelt. Hij leidt drie nieuwe cursussen voor een honderdtal deelnemers en plant een reeks cursussen voor scouts. In die Kerstbrief schrijft hij ook dat hij, ondanks het verzoek van de Vlamingen, niet wenst te schrijven over de verschrikkingen van de voorbije jaren. Laten we ze zo vlug mogelijk vergeten om vol goede moed en vreugde te werken voor de mooie zaak die de mensheid toch zo nodig heeft.

Daarna zijn er over Ŝolc geen gegevens meer te vinden. We weten alleen dat hij op 1 maart 1970 te Nová Paky overleed.

Misschien is het ook wel interessant te vermelden dat Franz Heidler nog leeft, in Oostenrijk woont, en.... nog regelmatig correspondeert met minstens één van zijn cursisten, uit de cursus in 1937 in Mol.

k.h.

De Vlaamse Esperantobond
en de
Redactie en medewerkers van Horizontaal

wensen aan alle leden en lezers prettige feesten bij het overstappen van het oude in het nieuwe jaar.

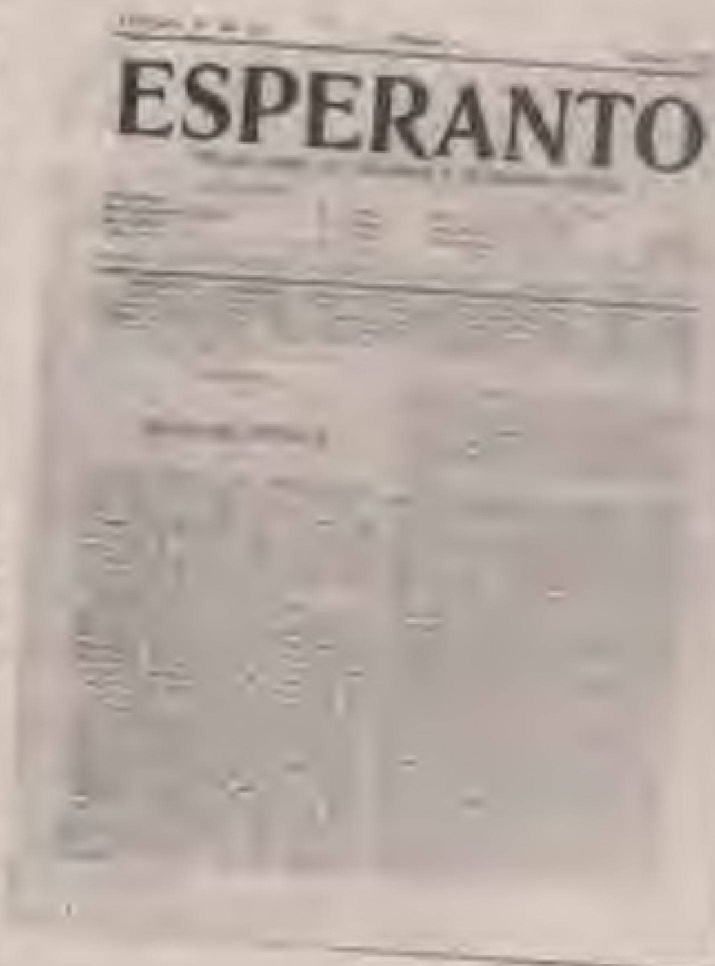
Laat 1992 een jaar worden met volgehouden inspanning en welwillende samenwerking en vooral met moed- en voldoeninggevende resultaten.

Revuo: Optocht van Esperanto-tijdschriften

We hebben in buitenzicht in de vorige jaargangen een overzicht gegeven van de verschillende radiostations die in het Esperanto uitzenden. Dit is ongetwijfeld een belangrijke vorm van communicatie tussen esperantisten, maar zijn rol mag niet worden overdreven. Door beperkingen van zowel zendbereik als ontvangstkwaliteit boeten ze aan bruikbaarheid in. Je moet trouwens al radiofanaat zijn om geregeld op die zenders af te stemmen.
Maar in de Esperantowereld speelt een ander communicatiemiddel een zeer belangrijke rol: het tijdschrift. Zowat alle clubs, vakverenigingen, landenbonden enz. hebben hun eigen tijdschrift in de internationale taal. Het esperanto Jaarboek vermeldt meer dan 100 verschillende titels. De belangrijkste daarvan willen we in deze nieuwe reeks buitenzichten de revue laten passeren.
Natuurlijk beginnen we met het blad van de Esperanto Wereldbond.

La revuo Esperanto

Het belangrijkste blad dat in het Esperanto verschijnt, is waarschijnlijk het tijdschrift „Esperanto". Het is in ieder geval het oudste en het meest verspreide blad in de Internationale Taal. Het werd reeds in juni 1905 gesticht door de Fransman Paul Berthelot. De eerste jaren liepen echter niet van een leien dakje, en na twee jaar verkocht Berthelot zijn tijdschrift aan Hector Hodler die er de eigenaar en redacteur van bleef tot in het jaar 1920. Het blad was toen groter dan

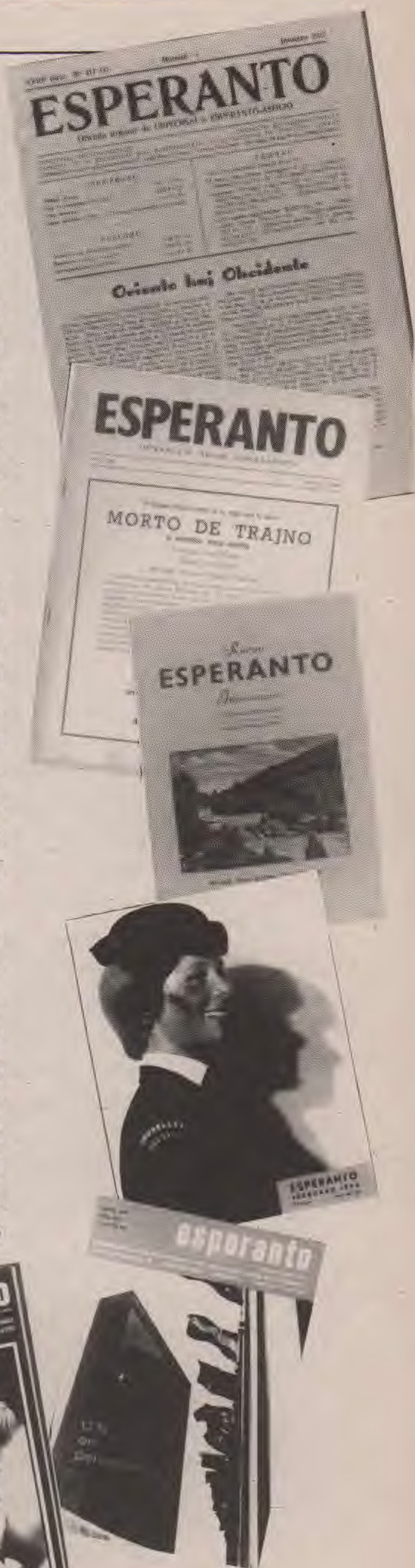

nu. Tijdens de eerste jaren was het ruim dubbel zo hoog en dubbel zo breed als „Horizontaal". In 1909 werd het zelfs 60 cm hoog, waardoor het schertsend „het beddelaken" werd genoemd.
In 1920, toen Hector Hodler overleed, werd het blad overgeerfd door de *Universala Esperanto-Asocio*, de toen twaalf jaar oude wereldvereniging. Van dat ogenblik af tot nu bleef „Esperanto" eigendom van die vereniging.
De inhoud van het blad varieerde wel doorheen de geschiedenis, voornamelijk onder invloed van de redacteur. Het opzet van Hector Hodler tijdens de eerste jaren was duidelijk: mensen en volken bij elkaar brengen door middel van Esperanto. Esperanto was dus het middel, en niet het doel. De onzekere tijden (eerste wereldoorlog!) waren hier zeker niet vreemd aan. Onder Edmond Privat bracht „Esperanto" ook voornamelijk nieuws uit het wereldgebeuren. We vinden onderwerpen zoals *Naturo kaj Scienco, Socia Vivo, Tekniko, Komerco kaj trafiko* enz. „Esperanto" was toen duidelijk een tijdschrift met allerlei actuele onderwerpen. Hoewel het blad het officiële orgaan is van de UEA, blijft de rubriek met bewegingsnieuws beperkt tot één of enkele bladzijden.
In de vijftiger en zestiger jaren komt daar echter verandering in: onder de redactie van William Auld evolueert „Esperanto" meer tot een bewegingsblad. Geen informatie meer over actuele problemen maar vrijwel uitsluitend over de

Esperantobeweging. Deze tendens werd verdergezet onder verscheidene redacteurs zoals Akiko Woessink-Nagata, Victor Sadler en Simo Milojević.
In 1987 verandert de redactie-politiek enigzins. Hoewel niet werd teruggegrepen naar de stijl van het begin van de eeuw – niet over Esperanto maar in Esperanto – komen er onder leiding van de Nieuw-Zeelander Mark Fettes nu en dan schoorvoetend bijdragen van buiten de Esperanto-beweging voor. Het leeuwendeel van de teksten blijft echter bestemd voor de actieve bewegingsleden. Uit het laaste nummer waarover we beschikken (november 1991) halen we de volgende titels: *2a Eŭropa Esperanto-Forumo, Diskutforumo pri UEA, Membrokampanjo, Nova elano en TEJO, Uzi Esperanton laŭ ĝia destino...*
Dat „Esperanto" met zijn nieuws over de Esperantobeweging in al zijn aspecten het meest gelezen, of althans meest gekochte Esperantoblad is, mag verwondering wekken. Is de meerderheid van de Esperantosprekers ook betrokken in de beweging? Zijn het allen voorzitters, secretarissen en penningmeesters? Indien niet, is dan dit tijdschrift niet een beetje *Preaching for the converted* [1] — zij die overtuigd zijn van het nut van Esperanto nog een beetje meer overtuigen? Of wil iedere esperantist via zulk tijdschrift nog eens horen dat hij het bij het rechte eind heeft?
Wanneer dit nummer van „Horizontaal" u bereikt schrijven we 1992. Een nieuwe winter, en een nieuw geluid. In Rotterdam, in het kantoor van de Wereld-Esperantobeweging, begint Ertl István uit Budapest zijn nieuwe taak als kersverse redacteur. Zal dit een verandering teweeg brengen? Als u het uit eerste hand wil weten, neem dan al vast een abonnement op „Esperanto". U kunt terecht bij de Vlaamse Esperantobond en bij al zijn groepen, bij Esperanto-Centrum Nederland en natuurlijk bij UEA zelf. Veel leesgenot!
pp

1. Prediken voor hen die al bekeerd zijn.

Van een vlieger...

Je vormt met z'n vieren een succesvol muziekgroepje dat vooral traditionele Friese en Nederlandse liederen brengt. Af en toe maak je zelfs een eigen nummer, met eigen tekst en muziek. Door het succes word je uitgekozen voor een cultureel uitwisselingsproject, en zo kom je in Hongarije terecht. Op het podium gaat alles goed, maar daarnaast, en daarbuiten... contacten met de plaatselijke bevolking lukt niet. Jammer!

Eén van de leden – van opleiding lerares Frans en Engels – hoorde tijdens haar studie door haar docent Frans over Esperanto praten: een gemakkelijk te leren kunsttaal! Na hun ervaring in Hongarije suggereerde zij aan haar maats om die taal en de oplossing die zij belooft, eens aan de realiteit te toetsen en uit te proberen. De drie anderen vonden het de moeite waard, en zo stapten Marian, Ankie, Marita en Nanne de Esperantowereld binnen.

Al gauw bleek die wereld een uitdaging en een mogelijkheid. Eerst en vooral moest er worden gewerkt aan een repertoire: het werd een combinatie van oorspronkelijke gedichten met nieuwe, zelfgeschreven muziek. Talrijke dichtbundels en bloemlezingen werden door geworsteld. Zij brachten een oogst op van gedichten van bekende auteurs: zo werden Auld, Baghy, Boulton, Thorsen en anderen onvrijwillige maar vrijgevige tekstschrijvers van de nieuwe Esperanto-muziekgroep *Kajto* (Vlieger). Stilaan beginnen ze nu ook eigen teksten te schrijven zodat hun repertoire zich geleidelijk aan uitbreidt.

De groep begon vanaf dat moment a.h.w. een dubbel leven te leiden met – een zo typisch fenomeen in de Esperantowereld – een dubbele naam. In Esperantujo heet hij *Kajto*, in het oude-getrouwe circuit en bij andere gelegenheden noemen zij zich *Kat Yn 't Seil* (een naam die verwijst naar de zeilvaart waarmee de groep zich speciaal verbonden voelt, en waarover vele van zijn liedjes gaan).

Hun programma bestaat uit liedjes, die ze telkens inleiden, en vaak nodigen zij het publiek tot meezingen en canonzang uit. In Esperanto-kringen brengen zij een ééntalig Esperanto-programma, maar in het andere circuit tonen zij zich waardige ambassadeurs voor de internationale taal, want daar treden ze op met een gemengd Nederlands-Fries-Esperanto programma.

En hun kalender staat behoorlijk vol. Met zo'n 10 à 15 voorstellingen per jaar neemt de Esperanto-kant ervan ongeveer 25% van het totaal voor zijn rekening. Omdat die optredens zowel gebeuren op samenkomsten zoals Faulhaber-weekeind of Zamenhoffeest als op Wereldcongressen, brengen zij de groep doorheen heel Europa.

Het bevalt hen trouwens best in die Es-

perantowereld. Het publiek is meestal enthousiast en waarderend. Ook de onbaatzuchtigheid en welwillendheid van de aangesproken auteurs-dichters en de vele prettige contacten of bijzondere ontmoetingen zijn een belangrijke stimulans voor de groep.
Het commerciële succes kan, gezien de beperkte afzetmarkt, geen records slaan. Toch is het bevredigend. Het blijkt bijvoorbeeld uit de publikatie van de eerste CD's op de Esperantomarkt. De eerste (Kajto, 1989) werd volledig in eigen beheer (lees op eigen financieel risico) uitgegeven. Intussen heeft hij zichzelf gelukkig terugbetaald, zodat voor de tweede – die net uit is – een *joint venture* met een productiehuis kon worden aangegaan.
Tja, wat kan je aan zo'n groep anders toewensen dan dat hij op z'n bescheiden, maar professioneel overtuigende manier voorwerkt en succes oogst. In ieder geval kunnen we zeggen dat deze vlieger... wel op ging!

Procesio multkolora van Kajto; verkrijgbaar bij de groep zelf of bij de boekendienst van FEL tegen 599,– fr.

Contactadres: Ankie van der Meer, Oude weg 97, 9201 EK Drachten (Tel. 05120-30049).

Op de step... naar Purmerend!

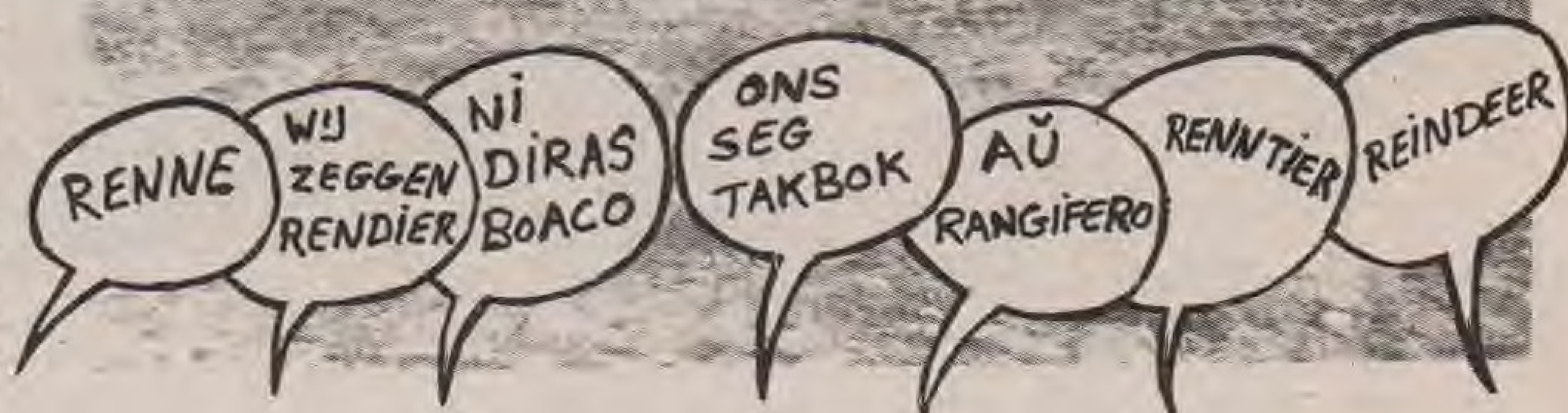
Sonneveld had groot gelijk, maar wie op de zelfde manier naar Wenen wil gaan om aan het Wereldcongres deel te nemen, moet zeker een slag van de molen gehad hebben. Zeker... als je weet dat FEL de uitstap organiseert, met voor- of nacongres (het eerste in Budapest, het tweede in Praag) voor het ongelooflijke bedrag van slechts 19 900,– fr.
En dit is geen reclamestunt van één of ander reisbureau, want in de prijs is inbegrepen: de reis met een comfortabele wagen en rondleiding in de verschillende steden die worden aangedaan; alle overnachtingen (*ook tijdens het Wereldcongres*) in ruime kamers met twee of drie bedden. Verder alle ontbijten, verzekering en administratiekosten.
Opgelet! Het inschrijvingsgeld van het Esperanto Wereldcongres zelf is NIET in die prijs inbegrepen!

Even een idee van de steden die worden aangedaan:
tijdens het voorcongres: München, Salzburg, Mondsee, Linz, Budapest en Wenen; tijdens het nacongres: Würzburg, Passau, Linz, Bratislava, Brno, Praag, Dresden, Maagdenburg.
Omdat er maar 18 plaatsen zijn, is het zaak er als de kippen bij te zijn! Inlichtingen en inschrijvingen bij de Vlaamse Esperantobond, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, tlf. 03/234 34 00. i.d.

Test je kennis van het Nederlands!

Zuid-Afrikaans, verwant aan het Nederlands, telt heel wat leuke, rake woorden, en het ligt dus voor de hand, als wij zo om woorden en wendingen verlegen zitten, dat wij een en ander van de Boeren zouden ontlenen, eerder dan aan het Engels. Toch gebeurt dit niet. Het Engels moet ons wel danig in de ban houden.

Vreemd: terwijl men het Frans buitengooit, stroomt het Engels (ongemerkt?) binnen. Waarschijnlijk kan dat op zo'n overspoelende (en eigen-cultuur-wegspoelende) wijze alleen doordat men meent te begrijpen wat men in feite niet of verkeerd begrijpt. Ter illustratie even citeren: „Boys" is een (Nederlandse!) film over twee jongemannen die na hun studies in het echte leven terechtkomen en moeten vaststellen dat de meeste antwoorden niet in tekstboeken of cursussen te vinden zijn. **Tekstboeken** zijn geen soort bloemlezing of anthologie. „Textbook" is Engels voor „leerboek".

Hoe verraderlijk het Engels langs alle kieren en spleten binnendringt, en op onbewaakte ogenblikken ook door open deuren en ramen, ja zelfs doorheen geloken oogleden tot in onze dromen, ondervinden we voortdurend. De druk van het Engels is bijna vanzelfsprekend op het terrein van management en informatica en in het jonge wereldje van pop-muziek en show-business. Maar verdorie, zijn onze woorden en uitdrukkingen dan zo taboe dat ze systematisch door Engelse equivalenten vervangen moeten worden?

Gehoord op de radio: „alsof de **devil** er mee speelt..." En gisteren nog – nationale omroep: „Ter afronding nog even de **headlines** van dit nieuws." Even erg, zoniet nog erger ligt het bij de geschreven pers. Neem Knack bij voorbeeld. Engels te pas en te onpas, meestal totaal overbodig, en vaak nog met onjuiste spelling ook. (Niet: „in Oostende nog wel", maar: „**in Oostende off all places**" – of!) Men kent het Engels (net zoals het N) duidelijk minder goed dan men wel denkt.

„Gevormd", „gestileerd", heet nu (in verschillende bladen gezien): „gestyled". Hollanders worden zelfs verscheurd tussen Frans en Engels en dan is de taalverloedering compleet. Zeg niet „kassierster" of „caissière", maar versmelt beide: cassière (in de tekst, Knack) en kassière (onder de bijgaande foto). Een ingenieur noemde zijn basisdocumenten de „vooraf-documenten"; dacht hij aan grondstoffen, basisprodukten, **matières premières**? „Hij **interrumpeert** dikwijls met vragen en commentaren." Tja, ik onderbreek: Zonder neutrale internationale taal gaan ondermijning en overrompeling van minderheidstalen en -culturen steeds verder.

Vreemde woorden worden ook na inbur-

gering en langdurig gebruik door de meeste mensen niet echt begrepen. De betekenis dringt gewoon niet tot ons door. Even testen? Volgen (een lukrake greep) in onze spraak en schrift gebruikelijke, echte en schijnbaar Engelse termen. Begrijpt U ze? Kent U het Nederlandse woord ervoor? Misschien het Franse? Kan U dat in Uw dialect weergeven? Is het Engelse woord korter, handiger, preciezer, verstaanbaarder? Bestaat er geen Nederlands woord voor? Waarom zoal zoekt men zijn toevlucht tot vreemde woorden? Status, noodzaak, snobisme, onkunde, mode, heirkracht, luiheid?

air-brushing, baby-boom, backdraft, best-seller, big-bang, braindrain, brainstorming, bodystocking, briefing, burn-out, carpool, carwash, catwalk, checklist, clean-team, column, come-back, commitment, covergirl, crashtests, database, design, evergreen, feed-back, finish, flash-back, fun, interface, kickdown, knowhow, lifestyle, lip-service, look, maidenhead, mailing, make-up, outfit, paperback, peep-show, pin-up, pick-up (vrachtwagen), ratrace, scoop, showbizz, shortlist, snapshot, sweepstake, understatement, workshop; busybody, copywriter, dealer, ghost writer, ladykiller, manager, producer, songwriter, underdog, trouble-shooter; case story, hot news, intensive care, second choice; crazy, bareback (paardrijden), fake, freelance, full-time, (een) low-budget (glimlach), playback, topless, trigger-happy

Je vraagt je toch af hoe een taal als Esperanto, waarin het Engels zich niet inlassen laat, überhaupt comme il faut functioneren kan? Duizend bommen en caramba's!

C.D.

Excellentie

SLEUTELGAT

En als u ... even Duits wil leren, mag u best eerst terugdenken aan hoeveel energie het u gekost heeft om Frans te leren. Ik in elk geval heb na acht jaar vijf uur per week les en evenveel eigen studie mijn eindexamen mondeling in het Frans afgelegd met veel euh's en veel oui's en non's: ik kon mij dus toen al goed in het Frans belachelijk maken. Bijna iedereen heeft dezelfde ervaring en toch willen velen het licht van de zon loochenen en zeggen dat even een andere taal leren toch geen probleem kan zijn.

(Prof. dr. ir. H Pauwels (RUG) in een „Vrije Tribune" in De Standaard *van 7-8 dec. 1991.*

Luidsprekend tot het mensdom: Radio

Weetneus: Maar wat is de ether?
Radio-oom: Wat vult de ruimte tussen de planeten?
Weetneus: Niets!
(E. Aisberg)

Toen de radio opkwam (ja, ja, die is jonger dan het Esperanto!) verwachtten de toenmalige esperantisten dat *la fina venko* (de uiteindelijke overwinning) nabij was. Immers, het Esperanto werd nu onmisbaar. Helaas, ze kwamen bedrogen uit... en het zal niet de laatste keer zijn.

Toch speelden er heel wat esperantisten een belangrijke rol bij het oprichten van radiostations. Edmond Privat was de stichter van het radiostation van Genève, in 1925. En de Nederlandse esperantist, ir. Isbrücker, was ook in '25, voorzitter van de eerste Europese conferentie voor het toekennen van golflengten.

Al in 1924 verscheen in Locarno (Zwitserland) een internationaal radio-tijdschrift in het Esperanto. In 1926 en 1927 verscheen er één met dezelfde naam in Parijs. In dit tijdschrift – dat ophield te bestaan, niet door gebrek aan lezers, maar door gebrek aan medewerkers – verschenen een achttal „babbeltjes" tussen een oom (Radiulo) en zijn neefje (Sciemulo), waarin de problemen van de radio in de vorm van gezellige conversaties, doorspekt met gelukkige vergelijkingen, werden uiteengezet. De auteur van deze praatjes was de Russische ingenieur Aisberg.

In „ons" babbeltje over Esperanto en Techniek willen we bij dat ene detail even blijven stil staan om meer te vertellen over de lotgevallen van een boek.

Een Tsjechisch esperantist vond de artikels van Aisberg zo interessant dat hij ze vertaalde in het Tsjechisch en aanbood aan het officiële tijdschrift van de Tsjechische Radiovereniging (Copyright was toen klaarblijkelijk nog niet zo goed geregeld, en in de Esperantowereld wordt dat wel vaker met de voeten getreden.) Met geestdrift werden ze aanvaard en door tienduizenden lezers gewaardeerd. Toen het Esperanto-tijdschrift niet meer verscheen, kwam de vertaler in moeilijkheden omdat zijn bron dreigde op te drogen. Hij kon Aisberg er echter toe overhalen nog meer hoofdstukken uit te werken.

Nadat de reeks voltooid was en helemaal was verschenen in het Tsjechische tijdschrift, werd het geheel als luxe boek uitgegeven door de staatsuitgeverij van Praag. De geestdriftige vertaler trachtte esperantisten in andere landen aan te zetten om het boek ook te vertalen en gelijkaardige successen te boeken.

In 1934 publiceerde hij in *Libro-Lingvo*, bijvoegsel bij *Literatura Mondo*, een artikel waarin hij klaagt over het gebrek aan medewerking van esperantisten. Het zijn tenslotte niet-esperantisten die ervoor zorgen dat ze de vertaalrechten in handen krijgen. Het verschijnt in 12 nationale talen, allen vertaald uit de oorspronkelijke Esperanto-versie. Pas in 1934 verschijnt het uiteindelijk ook in boekvorm in het Esperanto in de befaamde reeks van *Literatura Mondo*.

Het boek kende dus heel wat succes. Toch publiceerde Aisberg, die naar Parijs verhuisde en er directeur werd van een technische uitgeverij, zijn volgende werken in het Frans. Zij werden ook in het Nederlands vertaald en populair (*Zo werkt de radio – Zo werkt de Televisie – Zo werkt de transistor*). Ze bleven dat ook tot aan zijn dood, een twintigtal jaren geleden.

pds

Het is prettig wanneer je rustig TV zit te kijken of naar de radio zit te luisteren om totaal onverwacht iets te horen wat je erg boeit of bezighoudt, of waar je fier over bent. Gewoon de vermelding van het Esperanto, bijvoorbeeld. Maar het is natuurlijk ook heel fijn, wanneer je op voorhand weet dat Esperanto in een of ander programma zal worden behandeld of vermeld. Mevrouw Erasmus-van Zadelhoff meldt ons dat Esperanto zal worden vermeld tijdens het quiz-programma Einstein, op Nederland 1, op 10 februari 1992.

Land	*Zender*	*Dag*	*Uur*[1]	*kHz*	*m*[4]	*Ontvangstkwaliteit*[2]
China	**Radio Pekino**	dagelijks	2100-2130	7405	40	II – indien niet gestoord[3]
				7470	40	II
				9965	30	II
Italië	**Radio Romo**	zaterdag	2100-2120	7275	41	soms IV, soms II
				9710	41	idem
				11800	25	idem – indien niet gestoord
Joegoslavië	**Radio Kroatio**	zondag	2345-2400	1134	264	IV (nu niet te ontvangen)
Oostenrijk	**Radio Vieno**	zondag	0505-0530	6155	49	III
			1405-1430	6155	49	III
Polen	**Radio Polonia**	dagelijks	1630-1655	7285	41	III
			1830-1859	6135	49	II tot III
				7285	41	III
			2230-2255	1503	200	III tot IV
				6135	49	II tot III
				7285	41	II tot III
Vaticaanstad	**Radio Vatikana**	donderdag	0640-0655	6185	48	III tot IV
				7365	41	idem
		zondag	2120-2129	1530	196	III tot IV
				6245	48	idem
				7250	41	idem
Zwitserland	**Svisa Radio Intern.**	ma/do/za	1430-1440	6165	49	IV
				9535	31	IV

1. Europese Wintertijd.
2. Waardeschaal als volgt verdeeld: 0 – niet te ontvangen; I – zeer slecht; II – slecht; III – middelmatig; IV – goed; V – zeer goed. De opmerkingen bij ontvangst zijn slechts algemene richtlijnen. Veel hangt af van het ogenblik, de plaats, uw radiotoestel, de gebruikte antenne (sprietantenne in kamer, of hoge buitenantenne). Een metaaldraad bevestigen aan de sprietantenne kan de ontvangst reeds gevoelig verbeteren.
3. Storingen kunnen voortkomen van de momentele atmosferische toestand, maar ook van andere zenders (o.a. ook van telex en telegraaf), en van apparatuur (bv. niet-ontstoorde huishoudtoestellen) in de omgeving.
4. De frequenties zijn te vinden op de korte golf (2 cijfers) of middengolf (3 cijfers).

De teksten met de gegevens over de programma's van de clubs moeten op de redactie toekomen voor 1 februari 1992.
De publikatie van redactionele teksten gebeurt gratis. Voor advertenties raadplege men het Esperantocentrum te Antwerpen.

ANTWERPEN

La Verda Stelo

Alle programma's hebben plaats in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, in het clublokaal op de eerste verdieping. De clubavond begint om 20.00 uur. Het clublokaal is toegankelijk vanaf 18.30 uur.

vrijdag 3 jan.: Welkom aan 1992.
vrijdag 10 jan.: INTERNATIONALE AVOND: Neven Kovačič (Kroatië) over het thema „Halt aan de oorlog".
vrijdag 17 jan.: Overzicht over de laatste lustra van La Verda Stelo door Paul Peeraerts.
vrijdag 24 jan.: Jaarvergadering.
vrijdag 31 jan.: Debatavond: *La Papalagoj* ingeleid door Rik de Roover.
vrijdag 7 feb.: Mik Durwael vertelt over zijn belevenissen in Zaïre.
vrijdag 14 feb.: INTERNATIONALE AVOND: onderwerp mog te bepalen.
vrijdag 21 feb.: Ivo Durwael over de informatieafdeling van UEA op nieuwe wegen.
vrijdag 28 feb.: Filmavond: Rik de Roover toont een film over de gebeurtenissen tijdens de eerste wereldoorlog.
vrijdag 6 maart: Ontspanningsavond.
vrijdag 13 maart: INTERNATIONALE AVOND
vrijdag 20 maart: Limburgse avond door de Genkse Esperantogroep.
vrijdag 27 maart: Debatavond.

Opgelet: nieuw telefoonnummer van onze voorzitter 03/448 15 06.

Oproep

La Verda Stelo wenst over afzienbare tijd een IN MEMORIAM-album aan te leggen over haar inmiddels overleden vrienden. Al wie ons daarbij behulpzaam kan zijn met foto's en/of herdenkingsprentjes e.d. zou ons daarmee veel plezier doen. Het geleende materiaal wordt terugbezorgd. Alvast bedankt.

BRUGGE

Paco kaj Justeco

De activiteiten van onze club hebben in principe plaats op donderdagavond vanaf 20.00 uur in het Hof van Watervliet, Oude Burg 27, 8000 Brugge. Op de 1ste en 3de donderdag conversatieavond (voor beginners); op de 2de en 4de praatavond indien er geen andere activiteit is aangekondigd. Info bij dhr. G. Maertens, Prins

Leopoldstraat 51, 8310 St. Kruis-Brugge, tlf. (050) 35 49 35.
donderdag 9 jan.: Debat over kunsten allerlei. Dhr. F. Roose leidt het onderwerp in en houdt de teugels van het debat in handen.
donderdag 23 jan.: De propedeutische waarde van het Esperanto. Lezing door dhr. E. Symoens.
donderdag 13 feb.: Algemene jaarvergadering. Daarna: over uitspraken van beroemde Esperanto-auteurs maar ook van mindere goden.
donderdag 27 feb.: Mogelijkheden voor de Europese Commissie. Lezing door dhr. Martineto.
donderdag 12 maart: Vragenspel opgevat zoals het meerkeuzesysteem o.l.v. dhr. A. Dumarty.
donderdag 26 maart: Achter de coulissen van MONATO. Lezing door dhr. P. Peeraerts.

GENT

La Progreso

Iedere 4de vrijdag van de maand gewone clubvergadering in de Bibliotheek van Ledeberg, Driesstraat. De bijeenkomst begint om 20.00 uur. Inlichtingen zijn te verkrijgen bij Katja Lödör, Peter Benoitlaan 117, 9050 Gentbrugge, tlf. 091/30 16 77 of op het antwoordapparaat van René Budts 091/22 37 98.

vrijdag 24 jan.: Nieuwjaarsreceptie en jaarvergadering.
vrijdag 28 feb.: Stefaan Cottenier onthult voor ons de geheimen van de fysica.
vrijdag 27 maart: Alex Humet spreekt over een ecologisch thema: de aarde als levend wezen.

KAPELLE

Zelanda Esperanto-Grupo

Omdat wij niet over een vast lokaal beschikken, worden we telkens bij een ander clublid thuis te gast ontvangen. Onze avonden, gewoonlijk de laatste vrijdag van de maand, beginnen om 19.30 uur. Inlichtingen over het programma en de plaats van samenkomst bij Sally en Dies Krombeen, Juffersweg 4 B, 4421 JB Kapelle, tlf. 01102/41 563. Bij afwezigheid: Rie en Kees Dentz, Karel Doormanplein 21, 4335 GC Middelburg, tlf. 01180/14 834.

vrijdag 24 jan.: spelletjesavond (samenkomst bij Else de Morrée, Kruitmolenlaan 31, Middelburg).
vrijdag 21 feb.: Iedereen vertelt iets over de Europese geschiedenis tussen 1000 en 1500 (samenkomst bij Sunja van Liere, Sperwerhof 16, Heinkenszand).

LEUVEN

Esperanto 2000

Wij leven mee met de studenten, ons seizoen loopt van september tot juni. De woensdagavond is onze vaste avond (met verschillende cursussen), "Laborvespero" (conversatiecursus) op de 1ste en 3de

woensdag en op de 2de woensdag van de maand onze speciale VESPERO 2000. Start telkens om 19.30 uur in het Cultureel Centrum, Romaanse Poort, Brusselsestraat 63 (bij het ziekenhuis).

woensdag 8 jan.: Vespero 2000: muzikale avond: Ghislain Jacobs en Goedele en Ward Schallenberg brengen Vlaamse volksmuziek in het Esperanto, met instrumentale begeleiding.
woensdag 12 feb.: Vespero 2000: Bert Vanhoven over bijzonderheden van Esperanto en Esperantujo (2de deel).

OOSTENDE

La Konko

De vergaderingen gebeuren in „Den Anklap", Leffingestraat 88, 8400 Oostende. Inlichtingen bij dhr. André D'Hulster, Paul Michielslaan 10, 8400 Oostende, tlf. (059)80 06 95.

vrijdag 10 jan.: Wekelijkse cursussen: A-cursus: 19-20.30 uur; B-cursus: 20.30-22.15 uur.
maandag 13 jan.: Veertiendaagse gespreksavonden voor iedereen van 20.30 - 22.00 uur.

ROTTERDAM

Esperanto-Societo Merkurio

Samenkomsten op de 1ste en 3de woensdag van de maand, uitgezonderd juli-augustus, in Centra Oficejo de UEA, Nieuwe Binnenweg 176, Rotterdam. Aanvang 19.45 uur. Gasten zijn steeds welkom. Inlichtingen bij Piet Schuil, tlf. (010) 416 14 49.

woensdag 8 jan.: Perspectieven '92.
woensdag 22 jan.: Reisverhaal.
woensdag 5 feb.: Jaarvergadering.
woensdag 19 feb.: vrij forum.

Klubo 10

Bij Rapley, Rochussenstraat 135-D, 3015 EJ Rotterdam, de 10de dag van iedere maand om 20.00 uur. Inlichtingen, tlf. (010) 436 46 18.

*Konversacia rondo kies sola regularo tekstas: „nek kasisto, nek kotizo; nek prezidanto, nek protokolo." **Ĉiu bonvena!***

ALGEMENE LEDENVERGADERING

De Algemene Ledenvergadering 1992, met evaluatie van het afgelopen werkjaar en uitwerking van de actieplannen voor het komende heeft plaats op zaterdag 21 maart 1992 in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen. We verwachten een afvaardiging van elke aangesloten groep.

La libro de „Horizontaal"

En ĉiu numero de „Horizontaal" ni prezentas al vi unu libron kiun vi povas akiri ĉe FEL duonpreze dum du monatoj, menciante tiun ĉi anoncon. La libro kiun ni elektis por vi en januaro-februaro 1992 estas:

Murdo en Esperantujo

de Daniel Moirand

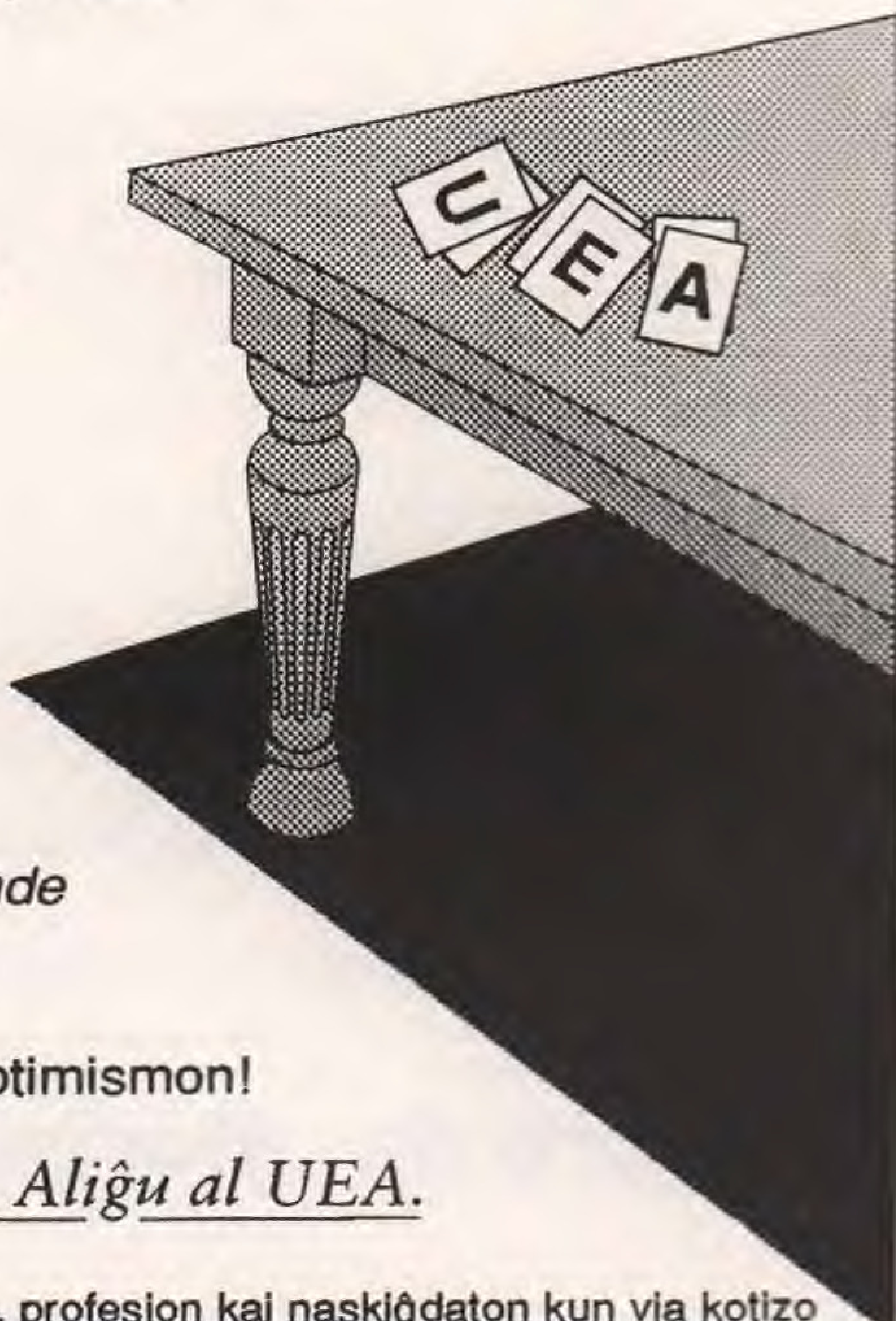
Krimromano en kiu murdo, amo, amoro kaj idealo intrige intermiksiĝas kaj kaptas la ĉefpolicisto.

Havebla ĝis fino de februaro 1992 kontraŭ 231 frankoj (ĉ. 13 guldenoj).

L SP R NTO KOM N MO

Kiel vi vidas, sen UEA la Esperanto-komunumo estus apenaŭ rekonebla. Ĝi perdus multon. Eĉ sian sencon.

Per membriĝo en UEA aŭ ĝia junulara sekcio TEJO, vi aliĝas al tutmonda reto de pli ol 8 000 individuoj kaj 100 landaj kaj fakaj asocioj. Viaj estas:

La kontaktoj...
La Jarlibro de UEA kaj la Pasporta Servo de TEJO malfermas al vi mondon sen limoj.

La eldonaĵoj...
La plej kompleta Esperanta libroservo regalos vin en 1992 per sia renovigita katalogo de pli ol 3 000 libroj, kasedoj, vidbendoj kaj multe pli.

La kunlaboro...
La revuoj *Esperanto*, *TEJO-tutmonde* kaj *Kontakto* donas unike vastan perspektivon pri nia movado.
Jen ĉio por efike aktivi, inkluzive optimismon!

Ne manku al nia komunumo. Aliĝu al UEA.

Sendu viajn kompletajn nomon kaj adreson, profesion kaj naskiĝdaton kun via kotizo (vd. kotiztabelon sube) al via landa peranto:

FEL, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, konto 402-5510531-55.

MA Membro-Abonanto (ricevas la Jarlibron kaj revuon *Esperanto*), BF 1600
MA-T Juna Membro-Abonanto (ĝis 29 jaroj–ricevas ankaŭ *Kontakto*-n), BF 1600
MJ Membro kun Jarlibro (ricevas la Jarlibron, sed ne la revuon), BF 640
MJ-T Juna Membro kun Jarlibro (ĝis 29 jaroj–ricevas ankaŭ *Kontakto*-n), BF 640
MG Membro kun Gvidlibro (minimuma kategorio), BF 260
DM Dumviva Membro (ricevas la Jarlibron kaj revuon dum tuta vivo), BF 40 000